תורה אור

ריבויי ומיעוטי. אין, בעלמא כללי ופרטי דריש והכא היינו טעמא כדתנא דבי ר' ישמעאל *דתנא דבי ר' ישמעאל °במים במים שני פעמים אין זה כלל ופרט אלא ריבה ומיעט ורבנן, אמר רבינא כדאמרי במערבא כל מקום שאתה מוצא שתי כללות הסמוכות זה לזה הטל פרט ביניהן ודונם בכלל ופרט. השתא דאמרת רבי כללי ופרטי דריש בעל כורחיך קשיא שבועות? אלא בשבועות נסיב אליבא דר' עקיבא וליה לא סבירא ליה: גופא מנין שאינו חייב אלא על שיש בה ידיעה בתחלה וידיעה בסוף והעלם בינתים ת"ל °ונעלם ונעלם שני פעמים דברי ר"ע, רבי אומר אינו צריך הרי הוא אומר ונעלם מכלל שידע והוא ידע הרי כאן שתי ידיעות א"כ מה ת"ל ונעלם (א) לחייב על העלם טומאה ועל העלם מקדש: אמר מר ונעלם מכלל שידע מאי משמע? אמר רבא מדלא כתיב והיא עלומה ממנו. א"ל אביי אלא מעתה גבי סוטה דכתיב °ונעלם מעיני אישה מכלל דהוי ידע מעיקרא, אי הוה ידע מי בדקו לה מיא והא *תניא °ונקה האיש מעון והאשה ההיא תשא את עונה בזמן שהאיש מנוקה מעון המים בודקין את אשתו, אין האיש מנוקה מעון אין המים בודקין את אשתו. ותו גבי תורה דכתיב °ונעלמה מעיני כל חי ומעוף השמים נסתרה מכלל דאיכא דהוה ידע *בה והכתיב °לא ידע אנוש ערכה? אלא אמר אביי קסבר רבי *ידיעת בית רבו שמה ידיעה. א"ל רב פפא לאביי אלא דקתני אין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף מי איכא דלית ליה ידיעת בית רבו? א"ל אין משכחת לה בתינוק שנשבה לבין הנכרים: יציאות שבת שתים שהן ארבע: *תנן התם יציאות שבת שתים שהן ארבע בפנים ושתים שהן ארבע בחוץ מאי שנא הכא דתנא שתים שהן ד' ותו לא, ומאי שנא התם דתני שתים שהן ארבע בפנים ושתים שהן ארבע בחוץ? התם דעיקר שבת הוא תני אבות ותולדות הכא דלאו עיקר שבת הוא אבות תני ותולדות לא תני. אבות מאי נינהו, יציאות, יציאות תרתי הויין, וכ"ת מהן לחיוב ומהן לפטור והא דומיא דמראות נגעים קתני מה התם כולהו לחיובא אף הכא כולהו לחיובא? אלא אמר רב פפא התם דעיקר שבת תני חיובי ופטורי הכא חיובי תני ופטורי לא תני, חיובי מאי נינהו יציאות *יציאות תרתי הוא דהויין? שתים דהוצאה ושתים דהכנסה והא "יציאות" קתני? אמר רב אשי תנא הכנסה נמי 'הוצאה' קרי לה, ממאי? דתנן

ויקרא | שם | במדבר | שם | איוב כח | שם

ריבויי ומיעוטי. וריבה הכל ומיעט סס הכי מפרש לה בקדושין: **והכא.** גבי פדיון הבן להכי דריש ליה בריבויי ומיעוטי משום דאין הפרט בין שני כללות: **כדתנא דבי רבי ישמעאל.** באלו טריפות דאיכא תנא דדריש "את זה תאכלו מכל אשר במים" = כלל "בימים ובנחלים" = פרט "במים" = חזר וכלל, ופליג עליה תנא דבי רבי ישמעאל ואמר "במים במים" סמוכין זה לזה ואח"כ כתיב "בימים ובנחלים" הלכך אין זה כלל ופרט אלא הטילהו ביניהם לדרשו בריבויי ומיעוטי: **ורבנן.** דפליגי עליה דרבי ודרשי ליה בכלל ופרט סבירא להו כדאמרי במערבא: **אין האיש מנוקה מעון.** שבא עליה אחר שנסתרה: **ידיעת בית רבו.** שלמד בבית רבו שהנוגע בטומאה טמא °והוא ידע שהרגיש כשנגע אבל לא התבונן לשום על לבו שנטמא (בטומאה כשנוגע בה) שמה ידיעה: **ד' בפנים.** שתים לחיוב הכנסה דעני והכנסה דבעל הבית וב' לפטור כשזה עוקר וזה מניח דכתיב בעשותה העושה את כולה (שבת דף ג.): **דעיקר שבת.** שעיקר מסכת באיסורי שבת: **אבות.** יציאות שהן מן התורה: **תולדות.** הכנסות דלא מיפרשן בהדיא: **תרתי הויין.** ומתני' דהכא ד' תנן: **שתים.** לחיוב הוצאה דעני והוצאה דבעל הבית: **ושתים.** לפטור אחת שהעני פושט ידו לפנים ונתן בעה"ב לתוכה והעני הוציאה ועבד איהו הנחה ולא עבד עקירה ובעה"ב עקר ולא הניח ושניהם פטורין ואחת שבעה"ב פושט ידו מליאה לחוץ ונטל העני מתוכה והניח דעבד נמי בעל הבית עקירה והעני הנחה ושניהם פטורין בשתי הוצאות הללו: **חיובי מאי נינהו יציאות.** דהא יציאות קתני ויציאות דחיובא תרתי הוא דהוויין חדא דעני וחדא דבעה"ב:

דתנא דבי ר' ישמעאל במים במים שני פעמים כו'. תימה דר' ישמעאל תני בי"ג מדות התורה נדרשת והא איכא טפי הך מדה דשני כללות הסמוכו' דדרשינן בריבה ומיעט: **בשבועות** נסיב לה כר' עקיבא ולא סבר לה. זימנין דלא בעי למימר הכי בפרק כיסוי הדם (חולין דף פה:) גבי רבי חייא דכפל ליה *יניכה בכיתני' וא"ל רבי לא וכחור ופריך ולימא ליה לא ועדוף דהא רבי ראה דבריו של ר"ש בכיסוי הדם ושנאם בלשון חכמים דשחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה ולא בעי למימר תני לה ולא סבר לה: **ונעלם** מעיני אישה מכלל דה"ל ידיעה מעיקרא. י"מ דה"ל ידיעה ~~שנטמאה~~ דהכי משמע קרא ושכב איש אותה שכבת זרע ונעלם וגו' וקשה לפירוש זה דהיכי דמי אי בשעת השקאה נזכר מן הטומאה למה משקה אותה ואם אינו נזכר אמאי משקה אותה הא בעינן ידיעה מעיקרא והוא סבור שלא היתה לו ידיעה מעולם ומיהו יש ליישב דמיירי כשאינו נזכר ומ"מ משקה אותה מספק דע"י השקאה יתברר אם היתה לו ידיעה מעיקרא או לאו ולפי המפרשים דונעלם קאי אסתירה מיירי שפיר דבשעת השקאה זכור מן הסתירה אבל מ"מ קשה אמאי חשיב ליה אין מנוקה אם לא בא עליה משנסתרה וי"ל כיון דשכח מוכיח שלא הקפיד ולא חשיב מנוקה מעון דאפילו אינו מוחה אעון בניו ובנותיו אין מים בודקין את אשתו כדאיתא בפ"ב דסוטה (דף מז:) *ואמר נמי התם אם אתם מקפידין על עצמכם המים בודקין את נשותיכם: **ידיעת** בית רבו שמה ידיעה. אף על פי שדבר זה לא נעלם ממש שגם עתה יודע כן ולא אתי למעוטי אלא תינוק שנשבה וכן בסוטה יודע שאם נטמאה אסורה וגבי תורה נמי אף בשעת העלמה נמי יודע שהיא בעולם: **אמר** ליה רב פפא לאביי והא תנן כו' מי איכא דלית ליה ידיעת בית רבו. ה"ה דה"מ למיפרך אהא דדריש מקרא דונעלם לידיעת בית רבו ומי איכא דלית ליה ידיעת בית רבו: **שתים** שהן ד' בפנים. הכא פי' בקונטרס בפנים היינו הכנסות ובחוץ היינו הוצאות ואין נראה מדאיצטריך לקמן למימר וקמפרש הכנסה לאלתר ה"ל לאוכוחי משתים שהן ד' בפנים דהוו כולהו הכנסה ונראה כמו שפירש בקונטרס במסכת שבת (דף ב:) שתים הוצאה והכנסה דחיוב של בעל הבית העומד בפנים שהן ארבע הוצאה והכנסה דפטור ובחוץ לעני העומד בחוץ וריב"א פירש שתים דהוצאה דחיוב והוצאה דפטור שהן ד' הכנסה לחיוב ודפטור לבעל הבית העומד בפנים וכן לעני העומד בחוץ דה"נ מפרש לעיל מתני' דהכא שתים הוצאה דעני ודבעל הבית שהן ד' הכנסה דעני ודבעל הבית ובירושלמי בעיא אי איכא לפרושי מתני' כמו שפירש בקונט' או כריב"א ואין להאריך ואין להקשות לפירוש ריב"א הא דמפרש ואזיל במתני' דשבת כסדר הקונט' הכנסה והוצאה דעני ולא מפרש הוצאה והוצאה הכנסה והכנסה דניחא ליה למינקט הכי כדי לקצר פשט עני ידו לפנים או שנטל כו' והוצאה והוצאה היה צריך להאריך ועוי"ל שתים שהן ד' בפנים היינו חיוב שחייב ומביא קרבן עליהם בפנים בעזרה דהיינו ב' הוצאות וב' הכנסות ושתים שהן ד' בחוץ היינו פטור: **ומאי** שנא הכא דתני שתים שהן ד' ותו לא. וא"ת וליתני דהכא לא מצי תני כי התם משום דדומיא דמראות נגעים קתני כולהו לחיובא וי"ל דשפיר הוה דומיא דמראות נגעים הואיל ואיכא בהו ד' לחיובא והר"ר משה פירש משום דומיא דמראות נגעים אין לו להניח מלפרש דיני שבת אבל בתר דמסיק דהכא לאו עיקר שבת הוא פריך שפיר והא דומיא דמראות נגעים קתני: **אבות** תני תולדות לא תני. אע"ג דבמראות נגעים תני אבות ותולדות התם משום דלאי אפשר למנות ב' שהן ד' בענין אחר: **והא** יציאות קתני. לפי הפשט משמע דלא פריך אלא אהך דהכא משום דלא תני פטורי אבל אההיא דשבת דתני חיובי ופטורי ניחא ליה ותימה דהיכי משכחת לה בהוצאות גרידא ב' שהן ד' לבעל הבית וכן לעני ומפרש ר"י דהשתא חשיב אף פטור דפטור ומותר דמשכחת כל הח' בהוצאות:

מי

רבינו חננאל

ופרקינן רבי בעלמא בכללי ופרטי דריש ולענין בכור אידי דכתב ופדויו מבן חדש תפדה סמוכים זה לזה ואח"כ כתב בערכך כסף חמשת שקלים סבר אין זה כלל ופרט אלא ריבוי ומיעוט. וכדתנא דבי ר' ישמעאל בענין הדגים דכתיב וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת בימים ובנחלים מכל שרץ המים ומכל נפש החיה אשר במים שקץ הם לכם. תנא דבי ר' ישמעאל במים במים שתי פעמים אין זה כלל ופרט אלא ריבוי ומיעוט רבי סבר לה כתנא דבי ר' ישמעאל ודריש לה בריבויי ומיעוטי. ורבנן סברי כדאמרי במערבא כל מקום שאתה מוצא שני כללות סמוכין זה לזה הטל פרט ביניהן ודונם בכלל ופרט. וכבר פירשנוה בסוף פרק ואלו טרפות. ואסיקנא אלא ר' בשבועות נסיב לה למתני' כר' עקיבא ולא סבר לה כוותיה דחייב לשעבר. גופא מנין שאינו חייב אלא בשיש בה ידיעה בתחלה וידיעה בסוף והעלם בינתים. ת"ל ונעלם שתי פעמים דברי ר' עקיבא. רבי אומר אינו צריך שני ונעלם. אלא ונעלם מכלל שהוא יודע. שאין אדם מי שלא קרא המקרא הזה בבית רבו בבית הספר. ועוד כתיב והוא ידע. הרי ידיעה אחרת. הנה ידיעה בתחלה והעלם בינתים וידיעה בסוף. ונעלם השני למה בא. לחייב על העלם טומאה ועל העלם מקדש. והא דתנן אין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף. אוקימנא בתינוק שנשבה לבין הנכרים ולא היתה לו ידיעה בבית רבו כלל. יציאות השבת שתים שהן ד'. ואקשינן אמאי לא תני שתים שהן ד' בפנים וכו' כדקתני במסכת שבת. ופרקינן התם תני אבות ותולדות הכא אבות תני תולדות לא תני. אבות מאי ניהו יציאות וכו'. וכבר פירשנוה במקומה:

כ א מיי' פ"ב מהל' סוטה הלכה ח סמג עשין מה:

[נ"ל יאניבא]

מסורת הש"ס

כ"ק סד: חולין סו. בכורות נח.

ויקרא יא:ט
את זה תאכלו מכל אשר במים כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים בימים ובנחלים אותם תאכלו

* ר"נ בפדיון הבן כתיב "ופדויו מבן חודש" = ריבה "תפדה" = ריבה והוי ב' ריבויים הסמוכין זה לזה ולכן דורשים בריבוי ומיעוט אבל בודק כלל רבי דורש כלל ופרט

הגהות הב"ח

(א) גמ' ונעלם ונעלם לחייב על העלם טומאה:

רס"ל מ"ו

ויקרא ה:ב
או נפש אשר תגע בכל דבר טמא או בנבלת חיה טמאה או בנבלת בהמה טמאה או בנבלת שרץ טמא ונעלם ממנו והוא טמא ואשם
או כי יגע בטמאת אדם לכל טמאתו אשר יטמא בה ונעלם ממנו והוא ידע ואשם

במדבר ה:יב
... איש איש כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל ושכב איש אותה שכבת זרע ונעלם מעיני אישה ונסתרה והיא נטמאה ועד אין בה והיא לא נתפשה

סוטה כח. [מז: יבמות נח. קדושין כו:]

נ"ל בה. יעבן

[לקמן יד:]

שבת ב.

נ"ל ויציאות

גליון הש"ס

רש"י ד"ה ידיעתוכו' והוא ידע שהרגיש. עיין לקמן דף יד: תוס' ד"ה או: